

Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)

Yard. Doç. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU*

Özet: Bu çalışmanın amacı, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin il merkezlerindeki tarih ve coğrafya öğretmenlerinin sosyal bilimler ve kendi alanlarının öğretiminin genel amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel bir yaklaşım takip edilmiş olup, veri toplama aracı olarak yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan beş il merkezinde yapılan bu çalışmayla, 168 tarih ve coğrafya öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin ışığı altında, çalışmaya dahil olan öğretmenlerin büyük bir bölümünün sosyal bilimler öğretiminin amaçları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Buna ilaveten, gerek tarih öğretmenlerinin, gerekse coğrafya öğretmenlerinin kendi alanlarının öğretiminin genel amaçları konusunda, dünyada meydana gelen değişimleri yakalayamadıkları da görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilimler Öğretimi, Tarih ve Coğrafya Öğretimi, Öğretmen Görüşleri

Giriş

Ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerde, sosyal bilimlere verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. İnsanı, toplumu ve toplumsal olayları değişik açılardan ve bilimsel bir yaklaşımla incelemeye çalışan sosyal bilim disiplinleri, insanın ve toplumsal olayların daha iyi anlaşılabilmesi bağlamında, insanoğluna değerli bilgiler sunmaktadır. Sosyal bilimlerin sunduğu bilgi ve deneyimlerin, kendini ve toplumunu tanıyan, ortak yaşayabilme ve demokratik kültüre sahip, sağlıklı bireylerin yetiştirilebilmesi için, yeni nesillere aktarılması gerekmektedir.

Eğitim kurumlarında, sosyal bilimler disiplinleri aracılığıyla ne tür bilgi, beceri ve tutum değişikliğinin meydana getirilmesinin gerektiği, her dönemde toplu-

---

* Karadeniz Teknik Üniv., Fatih Eğitim Fak., Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitim Böl. / TRABZON demircioglu61@yahoo.com

mun değişik kesimlerince tartışma konusu yapılmıştır. Özellikle, geçen asrın ikinci yarısında, şehirleşme ve sanayileşme, insanları pek çok sosyal problemle yüz yüze getirmişti. Bir arada yaşamak ve çalışmak zorunda kalan insanoğlu, istenilen düzeyde bir hayat sürdürebilmek için daha nitelikli olmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak, değişim ve problemlerle baş edebilecek, nitelikli bireylerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği gündemi işgal etmiştir. Yapılan tartışmalar, orta öğretim kurumlarında okutulan sosyal bilimler derslerinin amaç ve hedeflerini etkilemiş ve dünyanın pek çok yerinde kültür aktarımı ve kimlik kazandırmakla yükümlü görülen sosyal bilimler derslerine yeni bir açılım getirmişti. Buna ilaveten, gelişmiş ülkelerde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, orta öğretim kurumlarında sosyal bilimler derslerine verilen önem artırılarak, bu alanda yapılan projeler teşvik edildi (Özoğul 1987).

Liselerde sosyal bilimler öğretilmesi alanında yapılan çalışmalar sonucunda yeni eğitimsel amaçlar ortaya kondu. Yeni anlayışa göre, sosyal bilim disiplinleri etkin, üretken, yaratıcı, problem çözme becerisine sahip, kendini ve toplumunu tanıyan, sosyal uyum ve olgunluğa sahip öğrencileri yetiştiren dersler olarak kabul edildi (Paykoç 1991). Buna ilaveten, bu alanın eğitimsel amaçlarının sistemleştirilmesi sonucu 110 beceri belirlendi. Ortaya konan bu beceri ve nitelikler Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyine göre (NCSS) aşağıdaki gibidir (Paykoç, 1987: 248):

1- Bilgiyi kazanmaya ilişkin beceriler

Okuma becerileri

Çalışma becerileri

Referans ve bilgi tarama becerileri

Elektronik araçlarla ilgili teknik beceriler

Bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük beceriler

Zihinsel beceriler

Karar verme (problem çözme becerileri)

Kişiler arası ilişkilere ve sosyal katılıma ilişkin beceriler

Kişisel beceriler

Grupla etkileşim becerileri

Sosyal katılım becerileri'

Ülkemizde okutulan tarih ve coğrafya dersi müfredat programlarının genel amaçları incelendiği zaman, dünyada sosyal bilimler öğretiminin amaçları açısından meydana gelen değişimin ülkemize çok fazla yansımadağı görülmek-

tedir. Tarih müfredat programına göre, tarih dersinin genel amaçlarının bir kısmı şu şekildedir: Milli kimlik kavramını ve bunu korumanın önemini anlayabilme, tenkit zihniyeti ve fikirleri sorgulama yeteneği kazandırma, öğrencileri kültürel açıdan yeterli hale getirme, kültür farklılıklarının nasıl oluştuğunu kavratma, geçmişle günümüz arasında ilişki kurabilme ve araştırmacı bir bakış açısı kazandırabilme (M.E.B. 1993). Coğrafya dersinin genel amaçları incelendiği zaman, bunların bir kısmı aşağıdaki gibidir: yurdumuz ve dünyamızın coğrafi özellikleri hakkında yeterli bilgi edinebilme, coğrafi olayların insan yaşamını nasıl etkilediğini öğrenme, vatan, millet ve insanlık sevgisini güçlendirmek, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek, tabiatı sevdirek onu koruma alışkanlığını kazandırma, çeşitli harita, resim, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlama ve bunlardan yararlanma hakkında yeterli bilgi edinme, plan, kroki ve özellikle Türkiye haritası çizme becerisi kazanma (M.E.B. 1992).

Tarih ve coğrafya müfredat programları, genel amaçlar açısından karşılaştırıldığı zaman, tarih programının günümüz ihtiyaçlarına daha fazla cevap verdiği görölmektedir. Özellikle, lise tarih öğretimiyle öğrencilere geçmişin bilgisi, kültür aktarımı ve kimlik kazandırmanın yanında, üst düzey düşünme becerisi gerektiren, tenkit zihniyeti ve fikirleri sorgulama gibi becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Buna karşın, coğrafya programında, vatan ve ulus sevgisi kazandırabilme, dünya ve ülke coğrafyası ile, coğrafyanın insan hayatını nasıl etkilediği üzerinde ağırlıklı olarak durulmaktadır. Sosyal bilimlerin temel disiplinlerinden biri olan coğrafya dersinin genel amaçları arasında, çağımızın etkin bireyinin sahip olması gereken ve üst düzey düşünme becerisi gerektiren amaçlardan bahsedilmemiş olması, coğrafya müfredat programımızın bulunduğu yeri göstermesi açısından önemlidir.

Yukarıda ortaya konan nitelik ve becerilerin liselerde okutulan sosyal bilimler disiplinleri aracılığıyla öğrencilere aktarılabilmesi için, en önemli unsurlardan bir tanesi öğretmendir. Öğrencilerde istenilen davranış değişikliğinin meydana getirilebilmesi için, sosyal bilimler disiplinlerinde görev yapan öğretmenlerin, genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik mesleki beceri ve niteliklerine sahip olmaları gerekmektedir (Erden 1998). Buna ilaveten, sosyal bilimler öğretmenleri, sosyal bilimlerin ve kendi alanlarının amaç ve hedeflerini çok iyi bilmenin yanında, bu amaç ve hedeflerin ışığı altında uygun öğretim etkinlikleri planlamayabilme bilgi ve becerisine de sahip olmalıdırlar.

Öğretmenlerin öğrettikleri alan hakkındaki tutum ve inançları, öğretim etkinliklerinin planlanması ve yürütülmesini etkileyen en önemli unsurlardan birisidir (Richardson 1996). Ülkemizde, sosyal bilimler öğretimi alanında görev

yapan öğretmenlerin, sosyal bilimler ve kendi alanlarının genel amaçlarına dair bilgi düzeyleri ve bakış açılarıyla ilgili detaylı çalışmaların olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerimizin bu konuyla ilgili görüşlerinin ortaya konmasının faydalı olabileceği düşünülerek, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin il merkezinde görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenleriyle bu çalışma yapılmıştır. Çalışmayla, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin sosyal bilimlerin genel amaçları hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin kendi alanlarının öğretimi hakkındaki görüş ve düşünceleri nelerdir?
- Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin derslerinde en sık kullandıkları yöntem ve teknikler nelerdir?
- Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin derslerinde karşılaştıkları en önemli problemler nelerdir?

Araştırmanın Yöntemi:

Sosyal bilimler alanında yapılan alan araştırmalarında, araştırılan problem hakkında derinlemesine bilgi elde edebilmek için, nitel bir yaklaşımın kullanılması önerilmektedir (Sproull 1988; Drever 1997). Bu çerçevede, nitel bir yaklaşımla liselerde bulunan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin sosyal bilimler ve kendi alanlarının öğretiminin amaçlarına dair görüşlerini ortaya koymanın derinlemesine bilgi elde etme açısından daha yararlı olabileceği düşünülerek, çalışmada, bu tarz bir yaklaşım kullanılmıştır.

Evren: Çalışmanın evrenini, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin illerinde bulunan tarih ve coğrafya öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örnekleme: Çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde beş il merkezinde görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin hepsine ulaşmayı amaçladığı için, örnekleme gerektirmemektedir. Yapılan araştırma sonucu, 113 erkek ve 55 kadın olmak üzere, toplam 168 tarih ve coğrafya öğretmenine ulaşılabilmektedir.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi: Çalışmanın ilk aşamasında sosyal bilimler, tarih ve coğrafya öğretiminin genel amaçlarıyla ilgili literatür taranmıştır. Daha sonra, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki il merkezlerinde mümkün olduğunca fazla öğretmene ulaşabilmek ve detaylı bilgi elde etmek için, veri toplama aracı olarak yapılandırılmış mülakat geliştirilmiştir. Araştırılan konunun ışığı altında yapılandırılan mülakat formunun pilot çalışması, Trabzon'da iki

tarih ve iki coğrafya öğretmeniyle gerçekleştirilmiş olup, yapılan tartışma sonucu, hazırlanan mülakat formunda küçük değişiklikler yapılmıştır. Pilot çalışmaya katılan öğretmenler, daha sonra yapılacak olan asıl çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

Verilerin Toplanması:

Araştırmacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki il merkezlerinde bulunan liselerde görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenleriyle temasa geçerek, çalışmadan öğretmenleri haberdar etmiştir. Bu esnada, çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu ve tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacağına vurgulanmasının yanısıra, çalışmaya katılan öğretmenlerinin kimliklerinin açıklanmayacağı da belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucu, araştırmacı, Trabzon ili dahilindeki öğretmenlere bizzat kendisi ulaşmıştır. Trabzon ili dışındaki çalışmaları ise, geri kalan dört ilin her birinden seçilen birer öğretmen yürütmüştür.

Verilerin Analizi:

İlk aşamada verilerin çözümlenmesi yapılmıştır. Daha sonra, veriler okunmuş ve okunan veriler kendi içinde kategorilere ayrılarak, öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların frekansları bulunarak tablolar halinde sunulmuştur. Tablolaştırma işleminde, öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplarda hiçbir değişiklik yapılmadan, frekans seviyesi en yüksek olan beş cevap değerlendirilmeye dahil edilmiştir.

Bulgular ve Yorum:

Çalışmaya 113'ü erkek, 55'i kadın olmak üzere toplam 168 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 104'ünü tarih, geri kalan 64'ünü coğrafya öğretmenleri oluşturmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, çalışma yapılan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin 11-15 hizmet yılı içinde olanlar ve eğitim fakültesi mezunları en büyük oranı teşkil etmektedirler. Mezun olunan eğitim kurumunun türüne göre, ikinci sırada fen-edebiyat fakültesi mezunları yer almaktadır.

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri ve Mezun Oldukları Eğitim Kurumunun Türü

Table 1: History and Geography Teachers' Length of Teaching Experience and Graduation

Mesleki Kıdem		Mezun Olduğu Eğitim Kurumunun Türü	
0-5	25	Eğitim Fakültesi	80
6-10	45	Fen –Edebiyat Fakültesi	68
11-15	51	Eğitim Enstitüsü	16
16-20	24	Diğer	4
21-25	19	Toplam	168
25 yıldan fazla	4		

Eğitim ve öğretim etkinlikleriyle istenilen davranış değişikliğinin meydana getirilebilmesi için, öğretmenler, öğretim yapılan alanın amaç ve hedeflerini çok iyi bilerek, bu amaç ve hedeflere uygun etkinlikler planlamak zorundadırlar. Başka bir deyişle öğretmen, öğrencilerin dersten nasıl faydalanabileceğini bilmenin yanında, öğretim etkinlikleri sonunda öğrencilerin neleri yapabileceğini de çok net bir biçimde ortaya koymalıdır (Rogers 1990). Bu çerçevede, çalışmaya dahil olan tarih ve coğrafya öğretmenlerine sosyal bilimler öğretiminin amaçları hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Tablo 2’de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, sosyal bilimler öğretiminin amaçlarını kültür aktarımı ve kimlik kazanımı olarak görmektedirler. Tarih öğretmenlerine göre, bu alanın en önemli amacı, vatanına, milletine, geçmişine bağlı bireyler yetiştirmek iken, coğrafya öğretmenleri sosyal bilimlerin en önemli amacını, Türkiye’nin fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini kavrayabilme olarak vurgulamışlardır. Bu verilerin ışığı altında, araştırmaya katılan öğretmenlerin, sosyal bilimlerin orta öğretim kurumlarında öğrenciye kazandıracığı davranış değişiklikleri konusunda, dünyada meydana gelen gelişmeleri takip edemedikleri anlaşılmaktadır. Özellikle geçen asrın ikinci yarısında, sosyal bilimler öğretimi aracılığıyla öğrencilere kazandırılması gereken nitelikler arasında ön plana çıkan ve üst düzey düşünme becerisi gerektiren, problem çözme, analitik ve yaratıcı düşünme gibi becerilerden bahsedilmemiş olması, liselerimizdeki sosyal bilimler öğretiminin hala klasik bir anlayışla yapıldığını göstermektedir.

Tablo 2: Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri

Table 2: History and Geography Teachers' Perception Concerning The Objectives of Social Sciences Teaching

Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri (N-104)	Sıklığı	Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri (N-64)	Sıklığı
Vatanına, milletine, geçmişine bağlı bireyler yetiştirmek	78	Türkiye'nin fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini kavrayabilme	46
Türk tarihini, kültür ve medeniyetini tanıtmak	65	Ülkesine ve milletine bağlı bireyler yetiştirmek	42
Öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlamak ve sosyal becerilerini geliştirmek	54	Bireyin yaşadığı çevreyi tanımasını sağlamak	37
Geçmişten ders alarak geleceğe umutla bakmak	47	İnsanlar arasındaki ilişkileri geliştirebilmek	35
Atatürk'e kurduğu bu devlete ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirmek	43	Geçmişten ders alarak geleceğe yön veren insan yetiştirmek	29

Diğer bir soruda, tarih ve coğrafya öğretmenlerine, kendi alanlarının en temel amaçları hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. Tablo 3'de görüldüğü üzere, tarih öğretmenleri, tarih öğretiminin amaçlarını, sosyal bilimler öğretiminin amaçlarıyla eş değer görmekteyler. Buna ilaveten coğrafya öğretmenleri, liselerdeki coğrafya derslerinin amaçlarını coğrafyayla ilgili bilişsel ve duyuşsal temel niteliklerin kazandırılmasıyla sınırlı tutmuşlardır. Tarih öğretmenlerine göre alanlarının en önemli amacı, geçmişle günümüz arasında bağ kurabilme yeteneğini öğrencilere kazandırmaktır. Çalışmaya katılan coğrafya öğretmenleri ise, liselerde okutulan coğrafya derslerinin en önde gelen amacını, ülkemizin sahip olduğu doğal ve beşeri özellikleri öğrencilere öğretmek diye ifade etmekteyler. Tarih ve coğrafya öğretiminin amaçlarıyla ilgili olarak öğretmenlerimizin ortaya koyduğu bu cevaplardan da anlaşılacağı üzere, bu iki alanda liselerimizdeki öğretim, bilişsel ve duyuşsal alana yönelik yapılmaktadır. Başka bir deyişle, ülkemizdeki tarih ve coğrafya öğretimi, alan bilgisine sahip uyumlu vatandaşların yetiştirilmesi esasına dayanmaktadır. Ancak, gelişmiş ülkelerde yukarıdaki niteliklerin öğrencilere kazandırılmasının yanında çağın şartlarına uygun, etkin, üretken, analitik ve yaratıcı düşünen bireylerin yetiştirilmesi görevi, bu iki disipline yüklenmiş durumdadır.

Tablo 3: Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Kendi Alanlarının Amaçlarına Yönelik Görüşleri
Table 3: History and Geography Teachers' Perception Concerning The Objectives of The Teaching of History and Geography

Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri (N-104)	Sıklığı	Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri (N-64)	Sıklığı
Geçmişle bugün arasında ilişki kurabilmeyi sağlamak	87	Ülkemizin sahip olduğu doğal ve beşeri özellikleri öğretmek	51
Geçmişten ders çıkarmasını sağlamak	81	Ülkemizin dünya üzerindeki yerini ve önemini tanıma	48
Tarih şuuru kazandırmak	75	Ülkemizin yer altı ve yer üstü kaynaklarını tanıtmak ve gelecekte bunları ülkemizin kalkınması için bilinçli bir şekilde kullanacak bireyler yetiştirmek	41
Vatanını ve milletini seven bireyler yetiştirmek	69	Yaşadıkları çevreden en iyi bir şekilde nasıl faydalanabileceklerini kavratmak	39
Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş nesiller yetiştirme	61	Vatan, millet ve insanlık sevgisini öğrencilere aşılacak	34

Öğrencilerde istenilen davranış değişikliğinin meydana getirilebilmesi için, belirlenen amaç ve hedeflere uygun strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir (Demircioğlu 2002). Temel ilke, kavram ve genellemelerin öğrenciye öğretilmesi aşamasında, alt düzey düşünme becerileri gerektiren ve daha ziyade sunuş yoluyla öğretim stratejisine uygun, yöntem ve tekniklerin sınıf içi etkinliklerde kullanılması önerilmektedir (Sönmez 2001). Buna ilaveten, analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerisi gerektiren niteliklerin öğrencilere kazandırılabilmesi için de, öğrencilerin aktif olduğu araştırma ve keşfetmeye dayalı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır (Hydan 1993; Watts vd. 1995). Bu çerçevede, çalışmaya katılan, tarih ve coğrafya öğretmenlerine derslerinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklerin neler olduğu sorulmuştur. Tablo 4'de görüldüğü üzere, araştırmaya dahil olan öğ-

retmenlerin, tarih ve coğrafya derslerinde davranış değişikliği meydana getirmek için en sık, soru-cevap ve anlatım tekniklerini kullandıkları görölmektedir. Bu cevaplardan, tarih ve coğrafya öğretmenlerimizin, nakil esasına dayanan bir anlayışla öğretim etkinliklerini düzenledikleri anlaşılmaktadır. Ülkemizde sosyal bilimler disiplinlerinin öğretimi alanında görölen nakil esasına dayalı öğretim anlayışı, üst düzey düşünme becerilerine sahip etkin, üretken ve yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi önündeki en büyük engellerden biri olarak gösterilebilir.

Tablo 4: Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Derslerinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Table 4: Frequently Used Methods and Techniques by History and Geography Teachers

Tarih Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler (N-104)	Sıklığı	Coğrafya Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler (N-64)	Sıklığı
Soru – Cevap	92	Soru –cevap	54
Anlatım	87	Anlatım	51
Tartışma	83	Tartışma	44
Araştırma	44	Örnekleme	33
Not tutturma	32	Araştırma	21

Eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğretmenler, farklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Gerekli mesleki beceri ve niteliğe sahip olan eğitimciler, alanlarının öğretimleriyle ilgili problemleri tespit edebilmenin yanında, mevcut problemleri araştırıp gerekli çözüm önerileri getirebilmelidirler. Günümüzdeki çağdaş öğretmen eğitim kurumları, öğretmen adaylarına yukarıdaki özellikleri taşıyacak bir eğitim vermelidir. Araştırmacı öğretmen modeli diye tanımlanan bu yaklaşım, geçen asrın son çeyreğinde, gelişmiş ülkelerin öğretmen eğitim programlarına girmiştir. Tarih ve coğrafya dersleriyle ilgili olarak, öğretmenlere, derslerinde en sık karşılaştıkları problemlerin neler olduğu sorulduğu zaman, tablo 5’de görüldüğu üzere, kaynak araç ve gereç yetersizliği en önde gelen problem olarak ortaya konmuştur. Buna ilaveten, tarih öğretmenlerinin ikinci sırada gördükleri en temel problem derse olan ilgisizlik iken, coğrafya öğretmenlerine göre, ders saatlerinin yetersiz oluşu ikinci ana problem olarak gösterilmiştir. Verilen cevaplar incelendiği zaman, çalışmaya dahil olan öğretmenlerimizin, sınıf içi öğretim etkinlikleriyle ilgili olarak hiçbir problem ortaya koymamaları dikkat çekicidir.

Tablo 5: Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Derslerinde En Sık Karşılaştıkları Problemler

Table 5: Frequently Encountered Problems of History and Geography Teachers in Teaching Activities

Tarih Öğretmenlerinin En Sık Karşılaştıkları Problemler (N-104)	Sıklığı	Coğrafya Öğretmenlerinin En Sık Karşılaştıkları Problemler (N-64)	Sıklığı
Kaynak, araç ve gereç yetersizliği	96	Araç, gereç “tepegöz, harita, küre, CD vs.” ve kaynak kitap eksikliği	55
Derse olan ilgisizlik	81	Özellikle Lise 1. sınıflarda ders saatlerinin yetersiz oluşu	47
Müfredatın yoğun olması	78	Sınıfların kalabalık oluşu	45
Ders saatlerinin yetersiz oluşu	75	Müfredat programının yoğunluğu	41
Sınıfların kalabalık oluşu	66	İlköğretimden öğrencinin yetersiz gelmesi	38

Sonuç ve Öneriler:

Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin il merkezlerindeki liselerde görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenleriyle yapılan çalışma sonucu, öğretmenlerin, sosyal bilimlerin öğretim amaçları hakkında son elli yılda dünyada meydana gelen değişim ve gelişmeleri takip edemedikleri anlaşılmaktadır. Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu sosyal bilimlerin öğretim amaçlarını kimlik kazanımı ve kültür aktarımıyla eş değer görmektedirler. Başka bir deyişle öğretmenler, sosyal bilimler öğretiminin amaçlarını belli bir alanla sınırlı tutmaktadırlar. Buna ilaveten, coğrafya öğretmenlerinin, sosyal bilimlerin en önemli amacını, Türkiye'nin fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini kavrayabilme olarak belirtmeleri, öğretmenlerimizin sosyal bilimler alanının öğretim amaçları hakkındaki bilgi düzeyini göstermesi açısından önemlidir.

Tarih ve coğrafya öğretiminin genel amaçlarıyla ilgili soruya verilen cevaplar incelendiği zaman, tarih öğretmenlerinin, alanlarının genel amaçlarını sosyal bilimlerin amaçlarıyla eşdeğer kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu ise, liselerdeki coğrafya öğretiminin temel amaçlarını, Türkiye coğrafyasıyla ilgili bilişsel bilgilerin öğrencilere öğretilmesinden ibaret görmektedirler. Buna ilaveten, tarih ve coğrafya öğretmenleri, sınıf

İçi etkinliklerde daha ziyade öğretmen merkezli bir anlayışla, düz anlatıma dayalı ve öğrencilerin pasif olduğu öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaktadırlar. Bu duruma sebebiyet veren en önemli unsurlardan birisi, tarih ve coğrafya öğretmenlerimizin büyük çoğunluğunun, öğretim yaptıkları alanın amaçlarını, kültür aktarımı ve bilişsel düzeyde bilgi kazanımından ibaret görmelelerinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmaya dahil olan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre, tarih ve coğrafya derslerinde karşılaşılan en temel sorun, kaynak, araç ve gereçlerin yetersizliğidir.

Bu çalışmanın sonuçları ışığı altında düşünülen önerileri, aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Tarih ve coğrafya öğretmenleri sosyal bilimler öğretiminin genel amaçlarıyla ilgili dünyada meydana gelen gelişmelerden hizmet İçi kurslar aracılığıyla haberdar edilmelidir.
- Tarih ve coğrafya öğretmenleri kendi alanlarının eğitimsel amaçlarıyla ilgili dünyada meydana gelen gelişmelerden hizmet İçi kurslar aracılığıyla haberdar edilmelidir.
- Tarih ve coğrafya öğretmenlerine, sosyal bilimlerin ve kendi alanlarının eğitimsel amaçlarının, lise öğrencilerine nasıl kazandırılabilceği konusunda hizmet İçi eğitim verilmelidir.
- Tarih ve coğrafya öğretmenleri, sosyal bilimler ve kendi alanlarının öğretim yöntemleri hakkında dünyada meydana gelen gelişmelerden haberdar edilmeli ve yeni yöntemlerin nasıl kullanılabilceği konusunda hizmet İçi eğitime tabi tutulmalıdırlar.

Ülkemizde sosyal bilimler öğretiminin amaçlarının geliştirilmesi ve bu alanın amaçlarının öğrencilere daha iyi nasıl aktarılabilceği konusundaki bilimsel çalışmalar teşvik edilerek desteklenmelidir.

Kaynaklar:

- Demircioğlu, İ. H. (2002), 'Öğretim Stratejileri', *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed; C. Öztürk ve D. Dilek), Ankara, Pegem A.
- Drever, E. (1997), *Using Semi-Structured Interviews in Small-Scale Research*, Edinburgh, The Scottish Council for Research in Education.
- Erden, M. (1998), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, İstanbul, Alkım Yayınevi.
- Hydan, T. (1993), 'The Chemistry of History Lessons. Teacher Autonomy and The Reform of National Curriculum History' *Welsh Historian*, s. 7-10.
- M.E.B. (1992), 27.03.1992 Tarih ve 2357 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- M.E.B. (1993), *Tarih 1-2 Programları*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi.
- Özoğul, S. Ç. (1987), 'Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimine Genel Bir Bakış ve Ülkemizdeki Durum' *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları*, (Türk Eğitim Derneği V. Öğretim Toplantısı 13-14-15 Mayıs 1987), Yayına Hazırlayan, O. Nuri Poyraz, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No: 5, s.3-47.
- Paykoç, F. (1987), 'Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar', *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları*, (Türk Eğitim Derneği V. Öğretim Toplantısı 13-14-15 Mayıs 1987), Yayına Hazırlayan, O. Nuri Poyraz, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No: 5, s.245-298.
- Paykoç, F. (1991), *Tarih Öğretimi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Richardson, V. (1996), 'The Role of Attitudes and Beliefs in Learning to Teach' *Handbook of Research on Teacher Education* (Ed; J. Sikula, T. J. Buttery, E. Guyton), Newyork, Simon & Suchuster Macmillan, s. 102-119.
- Rogers, P. J. (1990), *History: Why, What & How*, London, The Historical Association Publication, Number 60.
- Sönmez, V. (2001), *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Sproull, N. L. (1988), *Handbook of Research Methods: a guide for practioners and students in the social sciences*, London, The Scarecrow Press.
- Watts, R. ve Grosvenor, I. (1995), 'Progression in Children's Learning of History' *Crossing The Key Stages of History*, (Ed; R. Watts ve I. Grosvenor), London, David Fulton, s.24-43.

History And Geography Teachers' Perceptions of the Objectives of Social Science Teaching (Example of East Black Sea Region)

Assoc. Prof. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU*

Abstract: The purpose of this paper is to examine the perception of history and geography teachers about the objectives of social sciences teaching and the general objectives of history and geography teaching. The study carried out in the East Black Sea region of Turkey. In order to seek the perceptions of teachers, structured interview was used and 168 history and geography teachers participated the study. In the light of the research, it appears that history and geography teachers have not been able to keep up with recent and contemporary changes, regarding the educational objectives of social sciences teaching, taking place in the world.

Key Words: Social Science Teaching, History and Geography Teaching, The perceptions of Teachers

---

* Blacksea Technical University, Faculty of Education / TRABZON
demircioglu61@yahoo.com

Взгляд Учителей Истории и Географии на Цели Преподавания Социальных Наук

Исмаил Х. ДЕМИРДЖИОГЛУ*, к.н.,
доцент

Резюме: В этой статье сделана попытка показать мнение учителей истории и географии, работающих в Орду, Гиресун, Трабзон, Ризе и Артвин, о целях преподавания социальных предметов. В исследовании соблюдался подход к теме с качественной точки зрения и был применен метод собеседования. К этой работе, проводившейся в 5 центральных городах Караденизского района, были привлечены 168 учителей истории и географии. В результате выяснилось, что большинство опрошенных учителей имеет недостаточные сведения о целях обучения социальных наук. К тому же, пронаблюдалось, что учителя истории и географии не в силах следить за мировыми изменениями в своей сфере.

Ключевые слова: преподавание социальных предметов, преподавание истории и географии, мнения учителей

---

* Караденизский Технический Университет, Педагогический Факультет — ТРАБЗОН
demircioglu61@yahoo.com